

BLOUZNIVCI NAŠICH ÚHORŮ

Rio Preisner (State College, Pennsylvania, USA)

Převážná část publikací o Československu se spokojuje výčtem hekticky posbíraných, diskontinuitních a úděsně nepřesných faktů, setrvávajíc v prastaré poetické tradici „Čech na břehu mořském“. Nebezpečnější je publicistika emigrantských exkomunistů, kteří ovšem nejdou cestou skutečného a u komunistů tak vzácného vystřízlivění, již se ubíral např. A. Koestler nebo R. Leonhard (mnoho jmen bychom nenašli), nýbrž — tyjíce z atmosféry nezávazného, liberálně měšťáckého levičáctví, v němž hrají úlohu jednookých králů — sledují jediný cíl: vyvolat na západě dojem, že lid v Československu uznává ve velké většině „vůdčí úlohu strany“ a přeje si jen, aby v čele této strany stanuli noví lidé, kteří by mu blahovonně poskytli rozumnou míru demokratických svobod v rámci rozumně reformovaného socialismu.

Stále víc — zejména po roce 1968 — se totiž ukazuje, že alarmujícím dědictvím teroru padesátých let je jakási neurotická vázanost podstatné části české jakobínské inteligence na chiméru „socialismu“, na iluzi „nevývratných socialistických výdobytků“, jež musí údajně tvořit bázi a východisko vší pozitivní demokratizační aktivity. Tato iluze je úzce spjata s další iluzí o reformovatelnosti komunistického systému; tvoří s ní navzájem se podmiňující blouznivský syndrom, jímž je v mysli pokrokového českého intelektuála odpočátku paralyzována možnost skutečného odpoutání od podvědomé fascinace totalitarismem. Bezvýhradně vyznávané pseudoabsolutno socialismu je největším triumfem a strašlivým dědictvím stalinického psychického teroru, neboť tím se přímo substantiálně znemožňuje nejen možnost cílevědomé osvobozující akce, ale už i sama možnost vytváření vpravdě svobodného, nezávislého *politického* akčního programu. Tahle iluze nemá ostatně nic společného se sociálně-demokratickou tradicí bojů za socialismus, je založena na pouhém propagandistickém pojmu, jehož „konkretizaci“ strana *klade* do vědomí mas třeba radostnou zvěstí o dosaženém „stupni“ socialismu.

Mnohé z těchto statí nestojí sice ve znamení dědictví stalinismu, ale zato ve znamení nekritického přejímání druhotných následků oné apriorní determinace, jinými slovy: zrcadlí úspěch koncepcí českého revizionismu v kruzích západní blouznivé liberální levice. Ta, neznalá dialektiky totalitární praxe, si neuvědomuje rozpornost vyplývající už z pouhého protimluvu „reformovaného totalitarismu“, tím méně je s to prohlédnout dialektickou lest o „nových“ lidech, jimiž se — z vůle lidu — měli, zcela v duchu absurdního totalitárního reformismu, stát vlastně *starší* lidé, kteří se po desetiletí podíleli na systematickém ničení české kultury, české vzdělanosti, českého hospodářství, ale jako podřízení aparátčící neměli (pro ně) uspokojivý podíl na moci.

Neutralizátoři napětí

Tihle lidé (jak jinak je nazvat?) se jako Štrougal odívají rouchem nevinnosti, neboť na jejich dlaních údajně nelpí krev obětí, své machethovské sklony vybějeli leda v oblasti rétorické, když ony krvavé teroristické akce opěvovali; ke skutečné ničivé mocenské praxi se — z pověření strany — dostali „jen“ na univerzitách, v Akademii věd a v nakladatelstvích, kde ovšem nemalou měrou přispěli k „Biafre“ české inteligence, preferující např. L. Aragona a M. Majerovou proti Karlu a Josefu Čapkovi, Jaroslavu Durychovi, Janu Zahradníčkovi, Jakubu Demlovi, Vladimíru Holanovi, Františku Halasovi a j. Ale jak málo to bylo ve srovnání se závratnými destruktivními možnostmi skutečných vyvolenců totalitární moci! Vnitřní rozpor mezi dosaženým a nedosažitelným vedl pak u některých elitářsky nadčlověčenských typů ke krizi víry ve „správnost“ stranické politiky, k pokusům o vytvoření skupin, v nichž se pak soustřeďovaly drobtý moci, již jim strana propůjčila, k frakcionářství, které jim mělo dát aspoň zdání mocenské kompenzace.

Tyhle lidé vynesl pak v prvních měsících roku 1968 spontánní proud zoufalé (a tudíž apolitické) masové nespokojenosti a rychle se organizujících složek *skutečné mimostranické a politické opozice*. Ačkoliv sami nebyli s to jednat jinak než totalitárně tj. v zákulisí ústředního výboru strany (celé československé jaro stojí ve znamení boje opozice o rozbití totalitární taktiky tajných jednání a tajných akcí revizionistů a ortodoxie), a instinktivně, i když bezmocně, se bránili tomu, co se na ně valilo zvenčí, stali se *na pár měsíců* neutralizátory strašlivého, i když skrytého (nikoli tajného!) napětí mezi totalitárním systémem a zárodečnými formami nově se probouzejícího *politického* života národa.

Kdyby v srpnu 1968 nebylo došlo k okupaci, zmizeli by tihle lidé v propadlišti českých dějin jako bezvýznamné loutky, aktéři mezihry, reprezentující poslední *rozpadové* formy totalitární moci v Československu. Jejich pseudopolitická sláva je založena na okupaci. Teprve restituce leninismu a příznačná dialektika ideologické propagandy jim vtiskla tvář, a to přesně takovou, jak ji leninská ortodoxie potřebuje: tvář tzv. revizionistů, kteří jsou tu nakonec jen na to, aby *vnitř* strany posilovali a mocensky utvrzovali odlidštěnou věčnost leninských principů. Tyhle lidé lze snad litovat, donekonečna lze psychologicky analyzovat groteskně tragický úděl těch stranou věčně zneužívaných a přesto na ni masochisticky závislých intelektuálů (emigrant Goldstücker v rozhovoru se *Spieglem* v roce 1971 nazývá KSSS opět *bratrskou* stranou), nelze je však brát vážně ve věcech politiky ani ve věcech vědy a národní kultury.

Zato by se měl brát aspoň ideálně zřetel na úsilí řady mužů a žen, kteří v temnotě, soustavně přehlíženi nejen budoucími revizionisty, ale i západními „specialisty pro Východ“, v šedesátých letech začali se sysifovským údělem obnovovat základy politického a kulturního života v Čechách — ve svých sklepních bytech, po továrních šichtách, ve vězeňských debatách, v kruhu bedlivě ověřených přátel, organizováním knižního pašeráctví (kdo chápe na západě skutečnou hodnotu knihy a jí podmíněný výběr?) a především neúporným studiem, v němž nezbýval čas na druhotné.

Z vlastní zkušenosti mohu říci, že když v šedesátých letech Vladimír Kafka (znamenitý překladatel Bölla, Grasse, Kafky, Benna a j., předčasně zesnulý jako nepřímá oběť okupace) a jiní začli usilovat o česká vydání spisů H. Brocha, H. Bölla, G. Grasse, Gertrudy le Fortové, Langgässerové, Bernanose, Claudela, Péguyho, Hopkinse, T. S. Eliota, Guardiniho, Teilharda de Chardin, Gadamera a d. narazili na tuhý a zášutný odpor nejen Jiřího Hájka, P. Reimanna, ale i soudruha Goldstückera a cechu „revizionistických“ šéfredaktorů.

Kolik toho ví západní liberální levice například o roli, již sehrál Goldstücker při kuloárové likvidaci časopisu *Tvář*, poněvadž se tam v článku „Katedrová věda“ kritizoval — společně s obdobnými výtvy profesora Drozdy a profesora J.O. Fischera — i jeho soubor statí „Na téma Franz Kafka“ (1964)? Kolik toho vůbec vědí leví liberálové o časopisu *Tvář*, jediném skutečně opozičním časopisu šedesátých let? Nebo o antologii *Podoby*, která po zákazu *Tváře* měla aspoň zčásti vyplnit vzniklou mezeru? Patrně nic. Nelze se tomu ovšem divit, neboť informace získávané z totalitárních systémů bývají kusé, jednostranné a poznamenané neschopností a i neochotou většiny levicových intelektuálů na západě rozlišovat mezi *zdánlivým* a *skutečným* bojem, nebo lépe : mezi *zdánlivou* a skutečnou *bojeschopností*. (Nemluvě o neblahém sklonu západní inteligence považovat za skutečné a pravdivé teprve to, co je vytištěno.)

Opakují: česká kultura a politika se po desetiletí formovala v izolárních skupinách, z nichž nejvýraznější byly orientované — ať už se to levým liberálům na západě líbí nebo ne — na moderní, otevřené křesťanství, které zkušenost totalitarismu do značné míry uchránila před „západní“ krizí autority a svobody.

Tři roky po okupaci ovládli pole v Československu opět pisálci traktátek, konstatuje se dnes. Je však třeba si zároveň uvědomit, že podobnými pisálky traktátek byli i revizionisté v padesátých letech, a že se tu pouze *opakuje* totalitární výměna pozic. Za deset let se dnešní pisálci, díky privilegovanému postavení, vypracují opět na úroveň redaktorů *Literárních novin*.

S nepoučitelností bloudů obměňují levicoví liberálové vždy znovu své tři iluzionistické téze :

- komunisté se obávají „mezinárodní kritiky“;
- v lidových demokraciích existuje „socialistická zákonnost“, již lze „porušovat“ či „zachovávat“;
- v Československu se v roce 1968 začal uskutečňovat humánní socialismus s „lidskou tvář“.

Tyto liberalistické téze netvoří sice ještě součást uzavřeného ideologického systému, jsou pouze výrazem „idealistického“ sklonu některých lidí na západě přizpůsobovat a podřizovat jevy pozorované z bezpečné a neúčastně vzdálenosti svým přáním a apriorním spekulacím. Jakkoli tři roky po okupaci Československa by mělo být *stále ještě* evidentní, že téze sub 1) je zcela absurdní, není tomu tak. Paměť levicových liberálů je zrovna tak punktuální, ahistorická, bezrozměrná, čili nicotná, jako jejich každotýdenní „nové“ koncepce.

Ad 2): Břežněvova hrozba genocidou *národa* (nikoli jen jeho inteligence, což by ovšem národ zbavilo možnosti účinného odporu) vyslovená v roce 1968, svědčí nejen o tom, že komunisté znají prostředky *mohem krutější než okupace*, ale

nepřímo i o neexistenci jakýchkoli zákonů vůbec, tím méně socialistických. Od roku 1948 neexistovala v Československu ani zákonnost v klasickém slova smyslu, tj. platící jednoznačně pro všechny občany státu, ani zákonnost „třídní“, chránící zájmy dělnictva. Bolševický systém hovoří sice o třídní zákonnosti, přičemž však příslušnost toho či onoho člověka k privilegované „třídě“ — jak dialektický je ten pojem! — určovala strana, která zároveň už v roce 1948 prakticky likvidovala studium práv. Vzestup pozdějších maloměstských revizionistů v padesátých letech je ostatně též nepřímým dokladem této „třídně“ uvědomělé bezzákonnosti; vždyť i anarchická „svoboda“ od jara do srpna 1968 byla plodem neexistence jakýchkoli zákonů! Pojem „socialistická zákonnost“ v Československu znamená v zatím uskutečňované praxi marxistickototalitárního systému a) neexistenci zákonů vůbec; b) nahrazení zákonů momentálními a proteovskými proměnnými příkazy, rozkazy a pokyny totalitární organizace, jejíž centrála nikdy nebyla v Praze, nýbrž odjakživa v Moskvě.

Banální, notoricky známé skutečnosti, pomyslí si prostý český emigrant, ale pro levicovou západní inteligenci — navzdory všem *dějinným* důkazům, cosi nepochopitelného. To, co leví liberálové nazývají „zachováváním socialistické zákonnosti“ (v Československu) je ve skutečnosti, v *dějinné* skutečnosti, ideologickým a propagandistickým využitím krachu revizionistů pro posílení reálných (nikoli už pouze ideologických) mocenských pozic leninismu.

„Primitivní“ teror — zaostává opravdu?

K tak zvanému českému humánnímu socialismu nelze — přes různé konference — říct mnoho. I zde by bylo na místě spíš střelivé poznání skutečnosti než semiideologické spekulace. Socialismus s lidskou tvářičkou byl pouhým heslem, nikoli politickým, nýbrž zastřeně totalitárním. Jeho „teorie“, kterou se pouze na poli hospodářském snažil vypracovat. O. Šik, kdysi plánovač centralistických pětiletok (bez *otročité* práce nemyslitelných), zůstala katedrovým torzem značně závislým na francouzské koncepci tzv. demokratického socialismu a značně opožděným za vývojem moderní kybernetické technologie (která nahrává ovšem totalitářským, centralistickým koncepcím). Řešit *lidskost* socialismu teoriemi o tržním hospodářství mi připadá jako řešit antropologické problémy studiem metabolismu. Marxistický dialektický stereotyp základny a nadstavby se prosazuje i tu *proti* hodnotám lidství. — Český humanistický socialismus byl likvidován dřív, než mohl sám ztroskotat. Nyní jeho vyznavači tím snáze využívají jeho abstraktní, nezníčitelné podoby (jako by kdy mohl mít jinou!) pro levičáckou agitaci v tzv. táboře kapitalismu.

O komunistickém teroru mají zejména leví liberálové na západě představy přinejmenším naivní. V případě Československa se např. často hovoří o zaostávání „primitivního“ teroru za psychickým terorem v letech 1968-71. Přitom uniká pozornosti, že sama okupace byla masivním aktem „primitivního“ teroru, jenž vytvořil neměnnou základnu všeho psychického teroru v následujících letech. Kromě toho se tu *opět* nevidí, že brutální teror je namířen především do řad

skutečné nebo aspoň potenciální opozice, tam, kam oko „internacionální kritiky“ nedohlédne. Existuje ostatně skrytá symbiosa ortodoxie a revizionismu. Když Bilak klasifikuje Dubčeka jednou jako pouhého blouzníla, podruhé jako zrádce strany, k níž bytosně patřil, exkulpuje ho blouznilstvím a současně odsuzuje jako „kacíře“. Komunistická strana je vybudovaná na této permanentně dialekticky exkulpované permanentní zradě idejí jako základny všeho totalitarismu. Vedle Dubčeka zradil přece i Svoboda (a otevřeně a s hrdostí se nedávno na schůzi ÚV KSČ přiznal ke své roli notorického zrádce),* zradil i Husák, zradil i Bilak, zradil i Goldstücker, zradil i Jiří Hájek. Jenže zrada znamená *jednak* negaci těch druhých, a pak znamená přežití, pocty, moc; *jednak* negaci toho, kdo neguje, pak znamená likvidaci, již se zároveň využije k posílení mocenské pozice těch, co uměli proplout Scyllou a Charybdou dialektické negace negace.

Ideologická nenávisť k dějinné paměti

Při zmínce o „vyhladovění“ české inteligence západní liberální levice ráda zdůrazňuje *nepodobnost* celého procesu s léty padesátými. Souhlasím, pokud tím říká, že dějiny se neopakují, nikoli však, pokud by se zavřely oči nad tím, že strana tu *opakuje* svůj vyzkoušený teroristicko-likvidační stereotyp. Zde jsou analogie s padesátými léty markantní. To, že *zatím* proces zachvacuje menší okruh lidí (nehledíme-li na skoro sto tisíc nových emigrantů!), je klam podmíněný perspektivou levicových liberálů, které zajímají skoro výhradně jen osudy členů strany. Lidé, kteří do této strany vstoupili, museli však od počátku vzít na sebe toto riziko. Vyloučení z komunistické strany bylo vždy a všude tam, kde se dostala k moci, spojeno s existenčním útlakem postiženého, mnohdy s jeho fyzickou likvidací. Patří to ostaně k neúprosné logice všech totalitárních organizací. Proč se tihle lidé (a s nimi „internacionální kritika“) cítí dotčeni v okamžiku, kdy je totalitární organizace, v níž a s jejíž pomocí udělali své kariéry na úkor těch, co ve straně nebyli a nejsou, vzala do kleští? Z jejich hlediska a z hlediska levých liberálů by bylo asi „socialisticky“ spravedlivější, kdyby — díky své věrné stranické příslušnosti — postupovali stále výš po žebříčcích úspěchů: kdyby děkan filosofické fakulty, nebo rektor Vysoké školy stranické, nebo prezident Akademie věd se stali ministry, velvyslanci (pokud možno na západě) a vlivnými členy ÚV KSČ. Samozřejmost, s jakou si revizionisté ve straně osobují *uznání* ba odměnu ještě i po svém krachu, poukazuje specifickou kombinací blouznilství a věcnosti k psychice davového maloměšťáka, jak se s ním lze setkat zejména ve střední Evropě. Jenže komunistická strana není zaopatřovací ústav, nýbrž totalitární organizace, která ve jménu konkrétní utopie neguje nejen skutečnost světa a lidství člověka — ve jménu *nového* člověka —, nýbrž — ve jménu nicoty — i podstatu sebe sama, své nedokonalé členstvo. Dostojevský tohle věděl už generaci před leninským vynálezem výstřelu do týla.

* Viz *Svědectví*, č. 38, str. 293.

KSČ zakázala od roku 1969 třicet literárních a kulturních časopisů. Proč se však liberálové na západě nezamyslí někdy i nad tím, kdo vlastně všechno do těchto časopisů přispíval? Kdo po desetiletí překládal světová básnická díla, kdo publikoval tu a tam *dobrou* báseň, esej, vědeckou stať, filosofickou úvahu, systematicky přehlížen a jen taktak trpěn v redakcích a institucích, v nichž zasedali vedle Štollů, Fischerů, Brettů, Průšků, Hofmannů i Goldstückerové, Kosíkové, Řezáčové, Šiktancové, Liehmové?

Jana Zahradníčka, jednoho z velkých českých lyriků, nosili v padesátých letech k výslechům na nosítkách, když ho po letech pustili, zemřel za pár měsíců; nad jeho dílem se rozhostilo hrobové mlčení. Vladimír Holan, jeden z největších žijících lyriků, nesměl po jedno desetiletí otisknout jedinou báseň a sám z vlastní vůle po léta nevycházel z domu. Z plánovaného čtrnáctisvazkového vydání jeho Sebraných spisů vyšlo od roku 1965 pět svazků, z toho čtyři ve svobodnějších letech 1968-69. Výbor z Jakuba Demla, velkého vzoru české lyrické avantgardy, vyšel v roce 1967, výbor z díla grafika a lyrika Bohuslava Reynka takřka v posledním okamžiku v roce 1969. To vše bez nejmenšího příspěví revizionistů, ba proti jejich vůli. Podobně jako Jan Zahradníček, byl odsouzen k mlčenlivému zapomenutí i Jaroslav Durych. Katoličtí intelektuálové byli šmahem odsuzováni na 25 let a na doživotí, stovky lidí spáchali sebevraždu uštvání tajnou policií — to vše v době, kdy čeští revizionističtí literáti byli skalně stalinističtí, psali články, v nichž vedle likvidace „trockistických zrádců“ požadovali i likvidaci jejich rodin a chválili syny a ženy, kteří, donuceni tajnou policií, požadovali popravy svých otců a manželů. V té době psali nejen nevinné veršičky o světě plném Stalinových soch a o lásce desátátníka k tanku, nýbrž se začali cílevědomě a bez nejmenších vědeckých zásluh etablovat na univerzitách, z nichž vyhnali tisíce vysokoškoláků a stovky profesorů, obsadili vedoucí místa ve „vědeckých institucích“ které *pro ně*, nikoli pro skutečné vědecké talenty, strana založila. — Pro maloměstšáckou blouznivskou psychiku revizionistů je příznačné, že vedle ochoty spolupracovat na odlidšťující dialektice *uvnitř strany* vykazovali (a stále vykazují) lhostejnost ke všemu, co žije a existuje *mimo* stranu. To je třeba si uvědomit: jejich osud je spjat se stranou v okamžiku, kdy likvidují i kdy jsou likvidováni.

Že existuje dnes opět seznam zakázaných knih? Co je na tom v komunistickém systému nového? Leda to, že vedle Kafky, Rilka, Brocha, Joyce, Čapků, Durycha, Demla, Čepa se teď objevila kupodivu i jména těch, kteří tyhle autory kdysi sami zakazovali a kteří suverénně publikovali v době, kdy se vedle seznamů zakázaných knih soustavně demolovaly historické zámecké a klášterní knihovny a archivy. Obojí je známkou příznačné ideologické nenávisti k dějinné paměti.

Shrňme: Pro podstatnou část české inteligence jaro 1968 mohlo zajisté znamenat počátek nového politického a kulturního života. Nikoli však pro tzv. revizionisty, kteří představovali leda *kouec* jedné iluze ve *vnitřní* rozpornosti totalitárního systému, s nímž srostli natolik, že se ho ani na samém dně svého nepřiznaného bankrotu nemohou vnitřně zbýt.